

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

COUNCIL OF EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope

Izveštaj

Regionalni okrugli sto na daljinu („onlajn“)
“Videokonferencija u sudskim postupcima:
standardi ljudskih prava”

Jul 2020. godine

© 2020 Savet Evrope. Sva prava zadržana. Pod određenim uslovima, licenca izdata Evropskoj uniji. Nijedan deo ove publikacije se ne može prevesti, reprodukovati ili preneti, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski (CD-Rom, Internet, itd.) ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo kakav sistem za čuvanje ili preuzimanje podataka, bez prethodnog pisanog odobrenja Direkcije za komunikacije (F-67075 Strazbur Cedex ili publishing@coe.int).

Ovaj izveštaj sačinjen je uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Mišljenja izneta u okviru izveštaja ni na koji način ne odražavaju zvanično mišljenje bilo koje od strana.

Sadržaj

I. Pregled: Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava i iskustva zemalja 5

1. Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava..... 5
2. Iskustva zemalja/pregled 5

II. Procesne garancije 6

3. Učešće na daljinu svedoka i žrtava i ocena svedočenja 6
4. IZVOĐENJE dokaza tokom rasprava na daljinu i razmena štampanih dokumenata 6
5. Javnost rasprava i pristup šire javnosti i sredstava javnog informisanja 6
6. Prevođenje 7

III. Komunikacija sa advokatom 8

7. Privatna komunikacija sa advokatom tokom suđenja NA DALJINU („onlajn“)..... 8
8. Može li sudija da potpuno utiša ton advokata i/ili stranke ili da ih isključi iz videokonferencije? kakva su procesna pravila? 8
9. Kako bi sudija trebalo da postupi u slučaju da je veza loša ili da stranka ne može da čuje/govori? 9
10. Da li postoje posebna procesna pravila za suđenja na daljinu i šta bi trebalo razmotriti u tom smislu? 9

IV. Videokonferencija za odluke o pritvoru u prekrivičnom postupku 10

11. Da li se odluka o pritvoru u prekrivičnom postupku može doneti na video konferenciji? šta su specifičnosti ovog postupka u tom slučaju? 10

Regionalni okrugli sto na daljinu („onlajn“) „Videokonferencija u sudskim postupcima: standardi ljudskih prava“ bio je usredsređen na različite aspekte prava na pravično suđenje sadržanog u članu 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) u vreme pandemije Covid-19, a naročito na to kako osigurati procesne garancije u sudskim postupcima tokom zdravstvene krize bez presedana.

Delotvornost učestvovanja bilo koje od strana u suđenju zavisi od njihove sposobnosti da se jasno izraze i da zastupaju svoj interes. Ovo načelo je sastavni deo prava zagaranovanog članom 6 EKLJP u građanskim i krivičnim,¹ kao i u upravnim postupcima. Pandemija pCovid-19 postavila je izazove bez presedana kad su u pitanju mnoga ljudska prava, uključujući i oblast vršenja pravde u okolnostima nastajanja jedne nove realnosti: suđenja su morala da se nastave, dok pravila fizičke distance i ograničenja putovanja nisu uvek omogućavala da stranke bude prisutne na ročištu. U isto vreme, korišćenje IT rešenja ne bi moglo nužno zameniti fizičko prisustvo u nedostatku jasnih propisa i utvrđenih pristupa od strane sudova. Dodatno pitanje je postala dostupnost pouzdanog softvera koji bi omogućio bezbednu i stabilnu vezu. Brojni problemi bi iznenada mogli da otvore neko pitanje koje je u vezi sa EKLJP: loša ozvučenost u sudnici, loša internet veza, zabrinutost u vezi sa podacima o ličnosti, raspoloživost prevođenja, javni pristup suđenju, itd.

Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) je objavila [Deklaraciju o “Naučenim lekcijama i izazovima sa kojima se pravosuđe suočava tokom i posle pandemije COVID-19”](#) u kojoj su istaknuti značajni naponi država članica Saveta Evrope da se u kratkom roku prilagode novim okolnostima i da na najbolji način iskoriste postojeće resurse kako bi obezbedile funkcionisanje svojih sudova. Ipak, takva zdravstvena kriza se može ponoviti. Pravosudne sisteme treba pripremiti, posebno kada su u pitanju delotvorna rešenja koja će osigurati kontinuitet rada sudova i pristup pravdi uz poštovanje individualnih prava.

U svom dokumentu [“Sudske rasprave i pravosudni procesi na daljinu kao odgovor na COVID-19 u misijama i drugim osetljivim okruženjima”](#) Služba UN za pravosuđe i kazneno-popravne sisteme je naglasila da se upotreba videokonferencijskih sredstava i drugih tehnologija za vođenje sudskih rasprava i drugih pravosudnih procesa na daljinu neće koristiti samo za ublažavanje rizika od COVID-19, već će se razmatrati i u okviru srednjoročnog i dugoročnog planiranja kao mere koje mogu pomoći da se poboljša pristup pravdi u kontekstima u kojima neizvesnost, ograničen transport, logističke i druge prepreke mogu da ometaju pružanje pravosudnih usluga.

Okrugli sto je imao za cilj da razmotri aspekte ljudskih prava koji se odnose na organizaciju i održavanje rasprava na daljinu („onlajn“) od strane sudova u svakoj od zemalja koje su bile predstavljene i pozabavi se nekim od praktičnih pitanja vezanih za ove aranžmane i njihovu usklađenost sa zahtevima Konvencije.

Razgovori su bili usredsređeni uglavnom na mere usvojene u cilju omogućavanja organizacije i sprovođenja sudskih rasprava u uslovima mera zatvaranja. Ipak, novo iskustvo će biti od značaja i mimo trajanja krize vezane za COVID-19 i postati dobra prilika za dugoročne promene i poboljšanje rada nacionalnih sudova.

I. Pregled: Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava i iskustva zemalja

1. SUDSKA PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Razne zemlje već neko vreme koriste IT tehnologije i videokonferencije uz obećanje da će se time postići efikasnost i veća dostupnost pravde. Međutim, preostalo je još mnogo izazova. U sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) nema mnogo takvih predmeta, ali standardi utvrđeni Konvencijom ipak važe i za rasprave na daljinu. Prema presudi Velikog veća u predmetu *Sakhnovskiy*ⁱⁱ, korišćenje videokonferencije ne predstavlja ni problem ni prednost shodno članu 6 EKLJP. To je samo tehnologija koja se može koristiti u sudskim postupcima. Korišćenje takve tehnologije ne oslobađa nacionalne vlasti njihovih obaveza prema članu 6 EKLJP. Glavni cilj člana 6 je da se osigura ukupnu pravičnost postupaka, što se ocenjuje u svetlu posebnih okolnosti svakog predmeta. O korišćenju videokonferencija i srodnih praktičnih sredstava odlučuje sudija. On ili ona su u najboljoj poziciji da obezbede zakonitost postupka i razmotre sve moguće implikacije koje bi mogle da proisteknu iz korišćenja tehnoloških rešenja u datom predmetu. Odluka mora da bude obrazložena i da obezbedi pravičnu ravnotežu između prava stranaka u postupku.

2. ISKUSTVA ZEMALJA/PREGLED

Stručnjaci iz Srbije, Rusije, Francuske i Engleske razmenili su iskustva svojih zemalja u primeni videokonferencija u sudskim raspravama, posebno tokom krize Covid-19. U većini pomenutih zemalja suđenja koja su bila u toku su odložena tokom perioda krize, dok su u nekim slučajevima podeljena na kategorije na osnovu njihove hitnosti i održana ili na daljinu („onlajn“) ili u sudnici (uz poštovanje zdravstvenih mera predostrožnosti). Francuska i Engleska su intenzivno koristile videokonferencije i pre mera zatvaranja zbog infekcije COVID-19, dok su Rusija i Srbija počele više da ih koriste tokom krize. U Rusiji videokonferencije više koriste privredni sudovi. Takođe, tamo je uvedena posebna vrsta rasprava na daljinu - „hibridna“ suđenja kod kojih su sudije prisutne u sudnicama, a stranke prisustvuju takvim raspravama na daljinu. Korišćenje hibridnih postupaka najverovatnije će se nastaviti i nakon završetka pandemije iz praktičnih razloga: njime se olakšava vršenje pravde u velikoj zemlji, Rusiji, gde postoje velike udaljenosti između regiona.

Iako je odlučivanje o modalitetima održavanja rasprave diskreciono pravo sudija, u Francuskoj se vode rasprave o tome ko bi trebalo da bude nadležan za izbor između oblika na daljinu („onlajn“) ili uobičajenog oblika sudske rasprave (sudije ili stranke). U Engleskoj su uočene praktične poteškoće u vezi sa suđenjima sa porotom koja su odložena iz bezbednosnih razloga tokom mera zatvaranja. Eksperiment koji je sprovela jedna engleska NVO je pokazao da su videokonferencije pogodne za kratke i jednostavne predmete, dok ne mogu uvek biti pogodne za složene predmete. U svim predmetima, pravičnost postupka i interes pravde ostaju ključna pitanja i trebalo bi ih uzeti u obzir.

II. Procesne garancije

3. UČEŠĆE NA DALJINU SVEDOKA I ŽRTAVA I OCENA SVEDOČENJA

U pogledu učešća na daljinu, ključno nerešeno pitanje je informaciona bezbednost i identifikacija stranaka. Tehnički kvalitet videokonferencije je preduslov za delotvorno učešće svedoka. Ruski privredni sudovi, na primer, imaju sopstvene platforme sa informacionim sistemom koji omogućava identifikaciju stranaka u postupku. Ali kako ovaj sistem nije na raspolaganju sudovima opšte nadležnosti, neki hitni predmeti su rešavani putem otvorenih komunikacionih platformi, kao što su Skype ili Whatsapp. Srpski sudovi su takođe koristili Skype, a pitanje stepena bezbednosti ove komunikacione platforme za sudske rasprave ostaje otvoreno. Srpskim zakonodavstvom je predviđena mogućnost učešća svedoka na daljinu, naročito posebno osetljivih svedoka. Stoga bi učestvovanje na daljinu moglo da bude dobro rešenje kada svedok ne može da bude fizički prisutan.

U Engleskoj su sačinjena posebne smernice za pomoć svedocima pri njihovom učešću u raspravama na daljinu („onlajn“). Ponašanje u video postupcima mora da bude isto kao u sudnicama. Međutim, neke NVO postavljaju pitanje nemogućnosti delotvornog učešća svedoka sa invaliditetom (posebno sa komunikacijskim invaliditetom). Nasuprot tome, za neke kategorije svedoka, učešće na daljinu u postupcima može biti od koristi (na primer, maloletnici ili žrtve seksualnih krivičnih dela). Čini se da za pitanje o raspoloživim metodama za obezbeđivanje verodostojnosti svedočenja svedoka tokom unakrsnog ispitivanja u ovom trenutku nema rešenja i na njega bi odgovor verovatno mogao da se da uz pomoć posebnih tehničkih rešenja i propisa. Ukupno gledano, mogućnost učešća svedoka, opšta delotvornost pravosuđa i pravičnost postupka ostaju aspekti od najveće važnosti kada sudija donosi odluku o korišćenju videokonferencije.

4. IZVOĐENJE DOKAZA TOKOM RASPRAVA NA DALJINU I RAZMENA ŠTAMPANIH DOKUMENATA

U Engleskoj je pristup i razmena dokumentacije elektronskim putem već dugo godina uobičajena praksa koja se odvija u ranoj fazi postupka, posebno u krivičnim predmetima. Takođe se mnogo koristi komunikacija putem imejla između stranaka i sudova. Iskustvo Rusije tokom krize dovelo je do povećanja onlajn komunikacije sa sudovima zbog potrebe za interakcijom i saradnjom između stranaka i sudija. Izvođenje dokaza u Rusiji u postupcima na daljinu („onlajn“) obično se omogućava učitavanjem svih dokumenata u IT sistem pre suđenja. Međutim, kako pravilo obelodanjivanja nije strogo, stranke ponekad ne poštuju ovaj zahtev i uvode nove dokumente metodom deljenja ekrana tokom videokonferencije. To bi moglo da ugrozi efikasnu reakciju druge strane na nove dokaze izvedene na raspravi. U takvim slučajevima stranka koja mora da reaguje na novouvedeni dokument to čini ili onlajn ili traži pauzu u raspravi. Takva pitanja se ne javljaju u Engleskoj, jer su stranke dužne da otkriju svoj pravac odbrane u pretkrivičnom postupku, a u slučaju da to ne učine, ne bi mogli da se oslanjaju na tu liniju odbrane tokom suđenja.

5. JAVNOST RASPRAVA I PRISTUP ŠIRE JAVNOSTI I SREDSTAVA JAVNOG INFORMISANJA

Važni aspekti javnosti rasprava obuhvataju, kao prvo, neophodnost zaštite stranaka u sporu od vođenja sudskog postupka u tajnosti bez ikakve javne kontrole, i kao drugo, potrebu da se zadrži poverenje u sudove. Postupci vođeni putem Skype nisu bili dostupni široj javnosti i moglo bi se raspravljati o pitanju njihove usklađenosti sa jednim od zahteva člana 6 EKLJP. Sa druge strane, emitovanje sudskih rasprava

moglo bi učiniti sudove otvorenim i pristupačnijim bez obzira na udaljenost. Ali to se može dogoditi samo u slučaju kada su informacije o raspravama na daljinu („onlajn“) javno dostupne. Da bi otklonile prepreke koje postoje kod suđenja izvan redovne sudnice, države su dužne da preduzmu kompenzatorne mere kako bi obezbedile da su javnost i mediji uredno obavješteni o mestu rasprave i da im se omogući efektivan pristupⁱⁱⁱ.

Postoje dve mogućnosti javnog pristupa suđenju: u realnom vremenu ili putem zapisnika. U prvom slučaju se moraju razmotriti privatnost učesnika u raspravi i odgovarajući rizici po njihovu privatnost. U Engleskoj su sve rasprave Vrhovnog suda javno dostupne. Međutim, pristup javnosti suđenjima na daljinu („onlajn“) u realnom vremenu može otvoriti pitanja kao što su Zoom bombardovanje, remećenje reda od strane javnosti, nedozvoljeno snimanje i kršenje privatnosti.

Uopšteno gledano, snimanje svih postupaka (što je slučaj u nekim jurisdikcijama) moglo bi da donese uštede resursa na štampanju sudskih dokumenata i da eliminiše probleme s njihovom verodostojnošću i rizike da ih stranke u postupku ospore.

Zbog garancija pravičnog suđenja takođe je važno imati pravilnu video postavku za suđenje: da se obezbedi da se na snimku vidi cela sudnica, a ne samo lica onih koji govore u određenom trenutku.

6. PREVOĐENJE

Srbija ima skromno iskustvo sa prevođenjem na daljinu u predmetima vezanim za azil (korišćenje telefona i internet tehnologije). Korišćenje prevođenja na daljinu („onlajn“), posebno kada su u pitanju retki jezici omogućilo je angažovanje lokalnih prevodilaca, ubrzanje procedura i manje troškove (pošto putovanje prevodilaca nije bilo potrebno). S druge strane, tehnički problemi mogu da utiču na prevođenje i dinamiku postupaka. Takođe, u slučaju korišćenja nepouzdatih komunikacionih platformi iznošenje osetljivih dokaza može da bude problematično. Prevođenje u suđenjima sa velikim brojem učesnika ne ide uvek glatko.

Francusko iskustvo, koje se zasniva na predmetima vezanim za azil i pritvor, pokazuje da višezječni postupci uz korišćenje prevodilaca mogu da budu izuzetno složeni. Naučene su sledeće lekcije: (1) prevodilac treba da bude fizički blizu lica koje ne govori jezik suda, (2) prevodilac treba da se vidi na ekranu zajedno sa strankama za koje on/ona prevodi i (3) sudovi će posebno razmotriti lokaciju prevodioca kada se koriste video linkovi (i uopšte "audio-vizuelnu ekologiju" sudnice).

Generalno gledano, kada se videokonferencija koristi u postupcima, sudije treba u mnogo većoj meri nego obično da uzmu u obzir logistiku i neophodne aranžmane za raspravu na daljinu.

U svakom slučaju, diskreciona prava sudije imaju važnu ulogu u odlučivanju da li je određeni predmet pogodan za videokonferenciju uzimajući u obzir interes pravde, ukupnu pravičnost postupka, delotvornost ovog metoda u svakom konkretnom predmetu i specifične aspekte, kao što su prevođenje, učešće svedoka, raspoloživa tehnička rešenja i njihova pouzdanost, itd.

III. Komunikacija sa advokatom

7. PRIVATNA KOMUNIKACIJA SA ADVOKATOM TOKOM SUĐENJA NA DALJINU („ONLAJN“)

Privatna komunikacija između klijenta i advokata tokom krivičnog postupka jedna je od garancija iz člana 6. Pravo na delotvornu pravnu pomoć između ostalog obuhvata i pravo optuženog da privatno komunicira sa svojim advokatom. Ako advokat nije u mogućnosti da se sastane sa svojim klijentom i od njega primi poverljive instrukcije bez nadzora, njegova pomoć gubi dobar deo svoje korisnosti^{iv}.

Posebna pažnja tokom sudskih rasprava na daljinu („onlajn“) biće posvećena odgovarajućim aranžmanima (uključujući i tehničke) kako bi se izbegli bilo kakvi pritisci ili uticaji na optuženo lice (posebno pritvoreno) koji možda nisu vidljivi prilikom suđenja na daljinu. U građanskim ili upravnim postupcima ti su rizici manji, jer klijenti uvek mogu imati paralelnu komunikaciju sa svojim advokatima telefonom ili tražiti pauzu. Iako je pauza rešenje za privatnu komunikaciju sa advokatom, u Francuskoj je advokati ne bi uvek zatražili, jer se time ometa i usporava rešavanje predmeta na sudu. Kada se privatna konsultacija sa advokatom organizuje na daljinu za lice u pritvoru, može da postoji zabrinutost u vezi sa njegovim pristupom bezbednoj telefonskoj ili video vezi.

U Francuskoj ne postoji propis koji se odnosi na lokaciju advokata tokom suđenja na daljinu („onlajn“) (da li će on/ona biti u sudu sa sudijama ili u zatvoru sa klijentom). Takođe nisu regulisane situacije potrebe za privatnom komunikacijom između advokata i klijenta.

U sudskoj praksi ESLJP-a postoji predmet^v u kome je utvrđena povreda jer domaći sud nije mogao da obrazloži zašto je postavljen branilac u žalbenom postupku iz regiona koji je daleko od regiona u kojem je optuženi zatvoren, što je ometalo njihovu direktnu i smislenu komunikaciju. Postoje i predmeti^{vi} u kojima je ESLJP utvrdio kršenje člana 6 zbog toga što klijent i advokat nisu mogli privatno da komuniciraju pošto su u prostoriji u kojoj su razgovarali bili prisutni tužilac i sudski čuvari. U drugom predmetu^{vii}, ESLJP je izričito rekao da obezbeđena telefonska linija može da bude dobro rešenje za privatnu komunikaciju između advokata i klijenta kada je klijent u pritvoru.

8. MOŽE LI SUDIJA DA POTPUNO UTIŠA TON ADVOKATA I/ILI STRANKE ILI DA IH ISKLJUČI IZ VIDEOKONFERENCIJE? KAKVA SU PROCESNA PRAVILA?

Zahtevima vezanim za pravično suđenje i načelom jednakosti oružja u sudskom postupku traže se jednake mogućnosti stranaka da učestvuju u postupku. Međutim, u nekim slučajevima stranka koja remeti red može se privremeno isključiti iz postupka na osnovu odluke sudije. Prava isključene stranke u tom slučaju moraju da budu dobro izbalansirana. Iako postoji sudska praksa Evropskog suda koja se odnosi na isključenje stranaka iz sudnica^{viii}, izgleda da na nacionalnom nivou još nije bilo takvih slučajeva u sudskim raspravama na daljinu („onlajn“). U Engleskoj je bilo nekih diskusija o svedocima koji remete red, poteškoćama u njihovom kontrolisanju i potpunom utišavanju njihovog tona kao kratkoročnom rešenju, uz poklanjanje dužne pažnje ukupnoj pravičnosti postupka. U Francuskoj u zajednici profesionalaca pravne struke ideja o utišavanju tona stranke ne bi bila prihvaćena zbog toga što ugrožava zahtev da odbrana i optužba imaju jednaka sredstva.

9. KAKO BI SUDIJA TREBALO DA POSTUPI U SLUČAJU DA JE VEZA LOŠA ILI DA STRANKA NE MOŽE DA ČUJE/GOVORI?

Održavanje sudskih rasprava na daljinu zahteva od sudija posebne tehničke veštine, logističke aranžmane pre suđenja i dodatne odgovornosti vezane za upravljanje. Da bi se osigurala kvalitetna veza tokom sudskih postupaka, moglo bi se preporučiti održavanje simulacija zasedanja pre početka suđenja na daljinu. Smernice za takva procesna i tehnička pitanja mogu se izvući iz nedavnih preporuka Međunarodne privredne komore na ovu temu.

Nastavak postupka nakon prekida nije lak zadatak za sudiju koji treba da osigura da sve strane imaju jednake mogućnosti za iznošenje svojih argumenata. Verovatno bi posebna obuka o tome za sudije mogla da bude korisna. U slučaju stalnih prekida postupka iz tehničkih razloga, može se razmotriti odluka o odlaganju rasprave. Ali u tom slučaju će se uzeti u obzir i ukupna dužina trajanja postupka.

10. DA LI POSTOJE POSEBNA PROCESNA PRAVILA ZA SUĐENJA NA DALJINU I ŠTA BI TREBALO RAZMOTRITI U TOM SMISLU?

Potrebno je uzeti u obzir pitanja koja se odnose na sudske rasprave na daljinu, kao što su logistika, vidljivost, etička i opšta pravičnost postupaka kada se organizuju i održavaju suđenja na daljinu („onlajn“). Od pomoći bi bile posebne smernice za stranke^{ix}. Postavlja se pitanje u kojoj meri su nužna pravno obavezujuća pravila ili bi bile dovoljne smernice koje predstavljaju meko pravo? Uzimajući u obzir brzi i stalan razvoj tehnologija, neki stručnjaci se zalažu za meku regulaciju, putem smernica, a ne pravno obavezujućim propisima. Međutim, vid regulisanja donekle će zavisiti od pravnog sistema u svakoj pojedinačnoj zemlji. U svakom slučaju, važno je imati odgovarajuće smernice (u bilo kojem obliku). Pored propisa, za uspešno suđenje na daljinu važna su još dva elementa: (1) saradnja stranaka u postupcima na daljinu („onlajn“) i (2) uzimanje u obzir lekcija naučenih iz prethodnih iskustava u postupcima na daljinu („onlajn“).

U Engleskoj su sudske rasprave na daljinu („onlajn“) dobro regulisane. Na primer, postoje posebne smernice za svedoke i sada se u pravnim krugovima raspravlja o potrebi izrade takvih smernica za advokate.

Možda će biti potrebna revizija postojećeg procesnog zakonodavstva kako bi se ono uskladilo s novim oblicima suđenja putem video veze. Neki problemi bi mogli da budu vezani za strogo zakonsko određenje predmeta i situacija u kojima su postupci na daljinu („onlajn“) dozvoljeni, bez ostavljanja prostora za diskreciono odlučivanje sudija, posebno u kritičnim situacijama, kao što je, na primer, zdravstvena kriza usled pandemije COVID-19.

IV. Videokonferencija za odluke o pritvoru u prekrivičnom postupku

11. DA LI SE ODLUKA O PRITVORU U PREKRIVIČNOM POSTUPKU MOŽE DONETI NA VIDEO KONFERENCIJI? ŠTA SU SPECIFIČNOSTI OVOG POSTUPKA U TOM SLUČAJU?

Tokom mera zatvaranja zbog pandemije COVID-19 u nekim jurisdikcijama su omogućena saslušanja za određivanje pritvora na daljinu. Postoji nekoliko problematičnih aspekata takvog postupka: predstavljanje advokata optuženom i njihova lična komunikacija; nepostojanje direktnog i privatnog kontakta između advokata i okrivljenog; disciplina tokom saslušanja za određivanje pritvora; rizici od pritiska ili uticaja na okrivljenog; angažovanje stranaka u postupku.

Stoga je vrlo važno osigurati odgovarajuće zaštitne mehanizme i delotvorno učešće pritvorenog lica u saslušanjima na daljinu („onlajn“) za određivanje pritvora, posebno u slučajevima kada advokat nije u istoj prostoriji sa takvim licem.

Iako ne postoji odgovarajuća sudska praksa ESLJP-a prema članu 5 Konvencije vezana za saslušanja za određivanje pritvora, moraju da važe isti principi. U takvim slučajevima, zabrinutost u pogledu vremena i logistike može uneti dodatni nivo složenosti u postupak dok su poverenje i komunikacija između advokata i klijenta od presudnog značaja. Prema predmetima *Salduz*^x i *Ibrahim*^{xi} neobezbeđivanje poštovanja procesnih garancija utvrđenih u članu 6 tokom početnog ispitivanja može da ugrozi pravičnost celokupnog krivičnog postupka u određenom predmetu, što pokazuje značaj kako ove faze postupka, tako i poverenja između advokata i njegovog klijenta.

Relevantna sudska praksa ESLJP:

- [BIVOLARU protiv RUMUNIJE \(br. 2\) br. 66580/12, 2. oktobar 2018.](#)
- [BLOKHIN protiv RUSIJE \(Vv\) br. 47152/06, 23. mart 2016.](#)
- [DOYLE protiv IRSKE br. 51979/17, 23. mart 2019.](#)
- [GRYAZNOV protiv RUSIJE br. 19673/03, 12. jun 2012.](#)
- [IDALOV protiv RUSIJE \(br. 2\) br. 41858/08, 13. decembar 2016.](#)
- [KASPAROV I DRUGI protiv RUSIJE \(br. 2\) br. 51988/07, 13. decembar 2016.](#)
- [KHODORKOVSKIY I LEBEDEV protiv RUSIJE br. 11082/06, 13772/05, 25 jul. 2013.](#)
- [MAKEYEV protiv RUSIJE br. 13769/04, 5. februar 2009.](#)
- [NEKRASOV protiv RUSIJE br. 8049/07, 17. maj 2016.](#)
- [RAZVOZZHAYEV protiv RUSIJE I UKRAJINE I UDALTSOV protiv RUSIJE, br. 75734/12, 2695/15, 55325/15, 19. novembar 2019.](#)
- [ROKHLINA protiv RUSIJE br. 54071/00, 7. april 2005.](#)
- [SAKHNOVSKIY protiv RUSIJE br. 21272/03, 2. novembar 2010.](#)
- [SCHATSCHASCHWILI protiv NEMAČKE br. 9154/10, 15. decembar 2015.](#)
- [T.P. I K.M. protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA br. 28945/95, 10. maj 2001.](#)
- [TREPASHKIN protiv RUSIJE \(br. 2\) br. 36898/03, 19. jul 2007.](#)
- [MARCELLO VIOLA protiv ITALIJE, br. 45106/04, 5. oktobar 2006.](#)
- [GOLUBEV protiv RUSIJE \(odl.\), br. 26260/02, 9. novembar 2006.](#)
- [GRIGOREVSKIYH protiv RUSIJE, br. 22/03, 9. april 2009.](#)

- SAKHNOVSKY protiv RUSIJE [Vv], br. 21272/03, 2. novembar 2010.
- KHISMATULLIN protiv RUSIJE, br. 33469/06, 11. decembar 2014.
- BIVOLARU protiv RUMUNIJE (br. 2), br. 66580/12, 2. oktobar 2018.

GOVORNICI

G. **Vasily Lukashovich**, viši pravnik, Sekretarijat Evropskog suda za ljudska prava

Dr **Maria Filatova**, vanredna profesorka na Pravnom fakultetu Visoke škole ekonomije (Rusija), gde je šef Laboratorije za međunarodno pravosuđe. Gđa Filatova je sarađivala sa Savetom Evrope na mnogim pitanjima vezanim za EKLJP, a posebno na procesnim garancijama u sudskim postupcima.

G. **Jeremy McBride**, pravni zastupnik, Monckton Chambers (UK). G. McBride je advokat za ljudska prava koji zastupa klijente pred Evropskim sudom za ljudska prava i ugovornim telima UN, bio je član Naučnog odbora Agencije za osnovna prava Evropske unije (FRA). Radio je na izradi više stručnih mišljenja za Savet Evrope o pitanjima koja se odnose na EKLJP i krivični postupak. Napisao je knjigu na ovu temu koja je imala dva izdanja i prevedena je na mnoge evropske jezike.

Dr **Ivana Krstić**, vanredna profesorka na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu (Srbija). Gospođa Krstić je stručnjak za međunarodno krivično pravo i evropsko pravo ljudskih prava, vodi pravnu kliniku za ljudska prava na Univerzitetu u Beogradu.

G. **Christian Licoppe**, profesor sociologije informacionih i komunikacionih tehnologija, Nacionalna škola za telekomunikacije Paris-Tech (Francuska). Gospodin Christian Licoppe u početku se školovao za inženjera (Ecole Polytechnique) i naučnog istraživača u oblasti fizike kondenzovane materije, da bi se potom okrenuo istoriji nauke i sociologiji digitalnih sistema. Sproveo je opsežna istraživanja i objavio više publikacija o upotrebi videokonferencija u sudskim postupcima. Kao naučni ekspert sarađivao je sa Evropskom komisijom za efikasnost pravosuđa (CEPEJ).

ⁱ MURTAZALIYEVA protiv RUSIJE, br. 36658/05, 18. decembar 2018.

ⁱⁱ [SAKHNOVSKY protiv RUSIJE \[Vv\], br. 21272/03, 2. novembar 2010.](#)

ⁱⁱⁱ RIEPAN protiv AUSTRIJE, br. 35115/97, 14. novembar 2000.

^{iv} S. protiv ŠVAJCARSKJE, br. 12629/87 i 13965/88, 28. novembar 1991.

^v [SAKHNOVSKY protiv RUSIJE \[Vv\], br. 21272/03, 2. novembar 2010.](#)

^{vi} ICHETOVKINA I DRUGI protiv RUSIJE, br. 12584/05 i 5 drugih, 4. jul 2017.

^{vii} [MARCELLO VIOLA protiv ITALIJE, br. 45106/04, 5. oktobar 2006.](#)

^{viii} IDALOV protiv RUSIJE, br. 5826/03, 22 maj 2012.

^{ix} Vidi Deklaracija CEPEJ-a o [“Naučenim lekcijama i izazovima sa kojima se sudstvo suočava tokom i posle pandemije COVID-19.”](#)

^x SALDUZ protiv TURSKE, br. 36391/02, 27. novembar 2008.

^{xi} IBRAHIM I DRUGI protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA, br. 50541/08 i drugi, 13. septembar 2016.

Ovaj izveštaj sačinjen je uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Mišljenja izneta u okviru izveštaja ni na koji način ne odražavaju zvanično mišljenje bilo koje od strana.

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

Implementirano
od strane Saveta Evrope